

Színházi szemle.

Valljuk meg őszintén: Herczeg Ferenc *Majomszínháza* nem részesült a közönség részéről abban a fogadtatásban, amelyben ez illusztris szerző többi darabjai. Pedig e fantasztikus játék a maga szellemességével és ötletességével magasan felette áll azoknak a vígjátékoknak, melyekkel újabb színiirodalmunk a közönséget mulattatni szokta. Az utolsó felvonásnak líraisága pedig olyan megkapó, olyan üde, hogy még Herczeg darabjaiban is kevés van hozzá hasonlónak.

Nagy hibája azonban, hogy az elmésségek, az élcek állandóan egy célpont felé röpködnek, egy téma körül forognak, s így aztán három felvonáson keresztül bizony fásasztoakká válnak. A civilizáció korhadtságának és a természetes állapot egyszerű töretlenségének komikus megvilágítására Herczeg olyan pazarossággal eregeti szellem rakétáit, hogy már szinte sokaljuk is ezt a túzijátékot.

De még egy másik hiba is van. Ezt a témát kétféle tónusban lehet megfesteni. Vagy fölünyes, ártatlan, könnyed játékosággal, vagy pedig mélységesen keserű szatírával. Az írónak mindkettőhöz joga van, s a közönség szívesen elfogadná akár melyiket. Itt azonban a szerző ingadozik a kettő között, s mindkettőből ad valamit, a tárgyához való határozott állásfoglalás azonban hiányzik a műből. Herczegnek pár évvel ezelőtt játszott *Babahú*-ja — mely koncepciójának végső gyökerében rokon e vígjátékkal — éppen tónus-egysége miatt sokkal megkapóbb, mint a *Majomszínház* hangulat-billegése.

Sajnos, az előadás is csak külsőségekben volt kifogástalan. A díszletek fantasztikusan szépek, de a rendezés s a színészek játéka nem állott azon a színvonalon, melyet a Vígszínházban megszoktunk. Meglepő volt, hogy a darab sok kacagtató elméssége — még az előadás elején is, amikor a közönség még nem volt kifáradva — hatástalanul explodált. A baj vala-

hol a tempóban rejlett, amelyhez pedig éppen e színháznak gárdája eddig kitűnően értett.

Szerencsétlen gondolat volt az is, hogy a darab egyik fő-férfiszerepét operettszínésszel játsztatták. Rátkay Márton jó komikus lehet a könnyebb és alsóbb énekes műfajokban, itt azonban kirívóan túlzó volt, és ember létére groteszkbeül mozgott, mint a majmokat személyesítő színészek, akik különben is az előadás legkülönb színészi teljesítményét produkálták.

A darab bukását azonban a kritika tette teljessé. Azok a bírálók, akik Molnár Ferencet elfogadták nagy drámaírónak és Földi Mihályt drámaírónak, Herczeg *Majomszínház*-al a legridegebb könyörtelenség álláspontra álltak. Vagy talán úgy okoskodnak, hogy Herczeg Ferencel szemben a világirodalmi szempont az egyedül jogos, Molnár Ferencel s a többiekkel szemben pedig emberségebb a mértéket kissé lazábban kezelni?

*

Kisbán Miklós *Maskarája* nagyon fájó csalódás azoknak, akik e szerzőnek régebbi műveit ismerik és értékelik. E darabnak voltaképpen csak elindító gondolata jó: az író egy csomó önmagának is színészkedő, maga előtt is maskarázó embert mint valami városligeti mutatványos bódé, mint valami Paprika Jancsi-színház alakjait vezetni élénk. A darab nagy csinnadrattával kezdődik, s a függöny előtt megjelenő szereplők párosos versekben, szinte marionett-szerű mozdulatok kíséretében mutatják be magukat. E prológos valóban kitűnő, s a közönség előre örül, hogy milyen artisztikus élvezetben lesz majd része. A függöny felgördülése után azonban csalódása egyre kinobbá válik.

Kacagtató jelenetek, eredetien megrajzolt figurák és érdekes mese helyett tompa szatírá, vánszorgó cselekményt és nagyon is banális karakterrajzokat kap. Természetes aztán, hogy a Renaissance-színház

színészeinek egész fáradsága kárba vész.

Budapest finomabb ízlésű közönsége nagy örömmel látta régi kedveltjét, Ferenczy Ferencet ismét megjeleneni a deszkákon. A *Rablélek*, a *Pogány Gábor*, a *Flirt* és *A nagy érzés* régen hallgató írója a Kamara színházban újra megszólalt, igaz, hogy csak egyik régebbi darabjának *Az örök küzdelemnek* átdolgozásával.

E vígjáték, mely újabb alakjában a *Mimikri* címet viseli, a hazugságot és igazságot állítja szembe egymással egy derűs történet keretében. A darab régi formájában hosszabb volt, a megkurtítás hasznára vált neki, csak talán a megoldást tette kelletlenül elnagyoltabbá. Hőse egy szellemes hazudozó, Goldoni Leliojának magyar rokona. A darab jellesei a finom társalgási tónus, valami elegáns szalon-humor és az alakoknak egy pár vonással odavetett biztos körvonalú rajza. Ez elegáns, diszkrét és könnyed modor nagyon előnyösen különbözik újabb vígjáték-irodalmunknak nyersen kiabáló és nagyon is vaskos hatás eszközeitől. A *Mimikri* nem lehet határozni, de valami állandó mosolygós derű tartja hatalmában a közönséget.

A darab vezető szerepét, a hazug és naplopó Zslinszky Taszilót Petheő Attila játszotta. Elegáns, fölényes és könnyed volt, akárcsak a darab egész stílusa. Igazán el lehetett róla hinni, hogy társai nem tudnak rá komolyan megharagudni. A másik érdekes szereplője az előadásnak Márkus Emilia volt, egy öregedő arisztokrata nő komikus szerepében. Már külsőségeiben is mosolyt kellett szivarozott, monoklit viselt és basszus hangon beszélt. A közönség nagyon jól mulatott alakításán, s nem bánta, hogy a kiváló művész nő még jobban mulat, s hogy nemesek szerepét játssza, hanem szerepével is játszik. Mihályfi Béla, mint férj csak éppen kedves nem tudott lenni, pedig e szerepben semmi másnak nem kellett volna lennie, mint éppen kedvesnek. A feleséget Nagy Teréz szárazon és szintelenül adta. Radó Mária finom jelenség volt, s Forgács Antal ismét tehetséges kezdőnek mutatkozott. Az öreg pap szerepében Palágyi Lajos nagyon illuziókeltő és értelmes volt, csak túlságosan didaktikus beszédmodoráról tudna leszokni.

A közönséget a darab láthatólag felvidította, s ez este hatása alatt bizonyosan sokan óhajtották, hogy e finom tollú szerző mentül hamarabb teljesen új darabbal is megjelenjék a színpadon.

A Nemzeti Színház Molierének *Szelem mint orvos* című vígjátékával szaporította klaszikus műsorát. E rövid kis darab bevezetésében maga a világhírű szerző mondja, hogy e vígjáték nem olvasásra való, s csak az fogjon hozzá, aki maga elé tudja képzelni a színpadot.

A Nemzeti Színház rendezése olyan volt, hogy alkalmazásint maga Molière is megtapsolta volna. A geometriai módon szkatikus színpadon az alakok szkatikus mozgással járnak kelnek, sőt néha zenei aláfestésre tánc lépésben lépkednek. Az egész előadásból valami bájos mesterkéltég, valami keccses irrealitás árad. A szereplőknek a közönséggel való komázása pedig a *commedia dell'arte*-ből visz beléje valamit.

A színészek egytől-egyig teljesen megértették a rendezés szándékait. A főszereplő, Sugár Károly egész karikírozó jókedvét beleöntötte a szerepbe.

S bár a rendezés elsőrangú, a színészek játéka kifogástalan, közönségünk mégis feltűnő értelenséggel állott e színészi teljesítménnyel szemben. Ezt a keccses geometriát sehogysen akarta elfogadni, s az egésznek artiztikumát barbár hidegséggel utasította vissza. Vajjon, ki lehet itt a hibás? A rendezés nem! A szereplők nem! Hát Molière talán?... Úgy érezzük, hogy e darab előadásán közönségünk bukott meg.

A Nemzeti Színháznak még egy nagyon érdemes vállalkozásáról kell beszámolnunk. Gyulai Pál centenáriuma alkalmából a Kamara színházban rendezett ünnepi estének ötlete is, kivitele is egyképen elismeréseméltó.

Az előadást Hevesi Sándornak Gyulai Párról tartott szellemes és kitűnően előadott csevegése vezette be. Utána Gyulai-költevények szavai következtek, majd pedig két novellájának dramatizált előadása. Az első a *Nők a tükör előtt* kevésbé hatott, de *A vén színész* Ödly Árpád alakítása minden jelen-

levő számára felejthetetlen élménnyé tette. E kiváló színészünk a legnehezebb feladat előtt állott itten: egy fél-óráig ő maga beszél, a többi szereplő csupán néma statisztá mellett. Csak valamivel kisebb színész is gyilkosan unalmas lett volna e jelenetben, de akik Odrytól a *Karamazoff testvérek* húszperces magánjelenetét látták, azok tudták, hogy igazi képességét éppen itt fogja megmutatni. Minden túlzástól mentesen, óvatosan kerülve minden kiabálóan feltűnőt a legpuritánabb eszközökkel érte el a legmélyebb hatást. Arcjátékának azonban egész gazdaságát kifejtette, s egy-egy gesztusával a drámai feldolgozásból kihagyott egész esemény sorokat hidalt át és tett érthetővé. Hangjának kifejező ereje különösen ott ragyogott, ahol párbeszédekkel kellett elmondania: sokszor vágatott tempójú és izgatott beszédével is plasztikusan élénk tudta állítani a megszólaltatott személyek karakterét és idegállapotát. Igen művészi megfontolásra vall az is, hogy nem élezte ki Dávid eszelős voltát. Közepes színész bizonyosan erősebben megjárásztotta volna ezt a vonást, vele azonban az egész jelenet — a kezdet olosó hatása után — egyhangúvá érdektelenítette volna.

Ódry egész játéka megérdemelné, hogy *A vén színész* műsoron maradjon.

De hálásak vagyunk a Nemzeti Színháznak is a Gyulai ünnepségért. Úgy hisszük, hogy az ilyenféle szavaló estéket rendszeresíteni lehetne, s más kiváló költőinket is, akik drámát nem írtak, a színpad útján a nagyközönség lelkéhez közelebb lehetne hozni.

Galamb Sándor.

Művészeti szemle.

A Múcsarnok téli kiállítása.

A Múcsarnok... Mennyire mást jelent ez ma, mint a még nem is oly régi időkben... Valamikor az egész modern magyar művészet friss termésének melegágyát jelentette. Aki a régi múcsarnoki katalógusokat végiglapozza, jóformán hézagtelenul megtalálja benne az új magyar festészet és szobrászat legjelentősebb határköveit. E tárgymutatók illusztrációi jó tükörképét adják művészetünk egészséges, gyors tempóban történt fejlődésének. Megtalálhatjuk

benne a tisztas kezdők leszűrt eredményeit és figyelemmel kísérhetjük azokat a pontokat, melyeken bekapcsolódtunk az impresszionizmus liktetésébe. A Múcsarnok nemzetközi tárlatai alkalmat adtak a közönségnek és művészeinknek, hogy kellő összehasonlításokat tehessenek az európai eredményekkel szemben. Mozgalmas, élénk élet folyt ekkor a ligeti antik oszlopsoros épületben. A múcsarnoki nívó jelentette az elismertést, a megbecsülést, a beérkeztséget. Egy-egy nagy kiállítás eseményszámba ment. Még a forradalmak is ott folytak le, a ligeti termekben ütötte fel fejét az akkor még félelmetesen hangzó szó: szecesszió...

Azóta nagyot fordult a világ. Az utóbbi években nálunk is úgy alakult a helyzet, akárcsak Párizsban és más nagyvárosban, hogy a művészeti évad legérdekesebb eseményeivel és eredményeivel az egyes kisebb körbe tömörült művészársaságok tárlatain és a csoportkiállítások keretében ismerkedhetünk meg. A Múcsarnok ma körülbelül azt jelenti, amit Párizsban a Grand Salon. Odakünn, a ligetben azok hordják össze termésüket, akik az egyénibb megszíneződésű, szűkebb kottériákon kívül maradtak. Történtek ugyan kísérletek, hogy legalább egyszer egy évben egy fedél alá gyűjtsék a magyar művészeket, volt is egy ilyen tárlat, mely a Múcsarnok régi szép idejét idézte vissza, de ezek a törekvések csakhamar kátyúba kerültek. A féltékenység, a termekért vívott harc, a mindenáron való elkülönböztési hajlam, a hangsúlyosabb érvényesülésre való törekvés és nem kis mértékben a művészi termést gazdaságilag kiaknázni akaró elüzetliesedett szellem szétrobbantotta az egy akol eszméjét. A művészek adminisztrálói, de maguk a művészek is úgy gondolkoznak, hogy az intímabb tárlatokon több alkalom kínálkozik úgy az észrevétetésre, mint a jó vásárra.

Így a Múcsarnoknak be kell érni azzal a szereppel, hogy a kisebb szövetségeken kívül állók, a középszer fóruma legyen. A közönség nagy általaga érdeklődésének csekély intenzitása révén nem igen boncolgatja így szét ezt a kérdést, az ő szemében a Múcsarnok bizonyos mértékig ma is